

Työkyvyn tuen palvelut -käsikirja

Varsinais-Suomen
hyvinvointialueella

Tekijät:

Kestävän kasvun Varsinais-Suomi -hanke

Weronica Gröndahl

Satu Hakanen

Janika Iivonen

Henri Kapanen

Eija Katava

Susanna Laivoranta-Nyman

Mervi Levander

Irina Lindroos

Maarit Metsäkaiku

Sanna Nurmi

Kati Ollula

Sari Pönkä

Tuula Sailola

Marja Sandelin

Jasmin Vainio

Käsikirjan sähköinen osoite:

<https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/tyokykyohjelman-laajentaminen-varsinais-suomi-0>

31.1.2025

Lukijalle

- Työkyvyn haasteet koskettavat laajaa väestöjoukkoa. Terveydelliset syyt estävät monien työttömien työllistymistä. Työttömyydellä itsellään on negatiivisia vaikutuksia terveyteen ja elämänlaatuun, taloudelliseen tilanteeseen ja osallisuuteen. Palveluja tulee kehittää, koska arvioiden mukaan noin 20 %:lla työttömistä työkykyä voitaisiin parantaa asianmukaisella hoidolla, kuntoutuksella ja työelämän joustoilla. (1)
- Tässä käsikirjassa kerromme Varhan sosiaali- ja terveysten palvelujen työkyvyn tuen palveluista. Erityisesti nostamme esiin uudet palvelumme; työkykykoordinaattoripalvelun, laatuperusteisen työhönvalmennuksen sekä työkyvyn tuen tiimit.
- Käsikirja tehtiin Kestävän kasvun Varsinais-Suomi -hankkeen Työkykyohjelman laajentaminen – työpaketin toimesta. Työpaketti oli jatkoa vuosien 2022-2023 Työkykyohjelmalle, jota Varsinais-Suomessa toteutettiin Kaveria ei jätetä –hankkeena (2). Työkykyohjelman laajentamisen tavoitteena oli purkaa osatyökykyisten työllistymisen esteitä ja kehittää osatyökykyisten työkyvyn tuen palveluita (1,3).
- Käsikirjaa voidaan hyödyntää esimerkiksi osatyökykyisten parissa työskentelevien Varhan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten perehdytyksessä.

Lähteet käsikirjassa numeroituna (1-11) ja lähdeluettelo lopussa

Sisällys

• Työkyvyn tuen tavoite ja palvelut.....	5
• Työkyvyn tuen palvelukokonaisuus ja keinot.....	6
◦ Työkykykoordinaatio.....	6
◦ Työttömän terveystarkastus.....	7
◦ Lääkäripalvelut.....	7
◦ Työllistymistä edistävät sosiaalipalvelut.....	8
◦ Laatuperusteinen työhönvalmennus (IPS).....	9
◦ Vammaispalvelut.....	10
• Tuen tarpeen tunnistaminen.....	11
• Työkyvyn tuen tiimit.....	12
• Palvelupolun koordinointi ja palvelun päättymisen.....	13
• Osaaminen ja hyviä käytäntöjä.....	14
• Työkyvyn tuen osaamiskeskus.....	15
• Lähteet.....	16

Työkyvyn tuen tavoite ja palvelut

Työkyvyn tuen tavoite

- Tavoitteina on parantaa osatyökykyisten työttömien työllistymismahdollisuuksia, vahvistaa heidän työ- ja toimintakykyään sekä edistää yhteiskunnallista osallisuutta. Nämä pyritään saavuttamaan luomalla monialainen palvelukokonaisuus, jossa osatyökykyisten työttömien tukitarpeet tunnistetaan ja palvelut toimivat asiakaslähtöisesti ja saumattomasti.
- Tärkeää on ammattilaisten osaamisen kehittäminen, jotta he ymmärtävät työkyvyn tuen palvelukokonaisuuden ja pystyvät hyödyntämään sitä tehokkaasti asiakkaan hyväksi. Näin varmistetaan, että osatyökykyiset saavat tarvitsemansa tuen ja mahdollisuudet osallistua työelämään ja yhteiskuntaan.

Työkyvyn tuen palvelut

- **Työkykykoordinaattorin palvelut henkilöille**
 - joiden työllistymistä vaikeuttaa työkyvyn haaste, ja jotka tarvitsevat työkyvyn tuen palvelujen koordinoitua ja
 - joilla ei ole työ- tai opiskeluterveydenhuoltoa eivätkä kuulu työllistymisen monialaisen yhteispalvelun (TYM) piiriin (4, 5).
- **Sosiaaliohjaajan palvelut henkilöille**
 - joilla on tarve talouteen, asumiseen, työllistymiseen tai sosiaalisiin suhteisiin liittyvään tukeen
- **Työhönvalmentajien palvelut henkilöille**
 - jotka tarvitsevat työvoimaviranomaisen palveluja ja toimenpiteitä enemmän tukea työllistykseen avoimille työmarkkinoille
- **Työttömien terveystarkastukset henkilöille**
 - jotka ovat työ- ja opiskeluterveydenhuollon ulkopuolella
- **Työkyvyn tuen lääkäripalvelut henkilöille**
 - jotka tarvitsevat arviota työkyvystä ja/tai lääkinnällisen ja ammatillisen kuntoutuksen tarpeesta.

Työkyvyn tuen palvelukokonaisuus ja keinot

Kuva 1. Esimerkkejä työkyvyn tuen keinoista ja etuuksista

Työkykykoordinaatio

Työkykykoordinaattori on työkyvyn tuen palveluiden asiantuntija, joka

- kartoittaa laajasti asiakkaan tilanteen
- tekee yhteistyötä työkyvyn tuen verkoston kanssa
- kartoittaa asiakkaan kanssa sopivia palveluita ja tukimuotoja työelämään siirtymisen tukemiseksi.

Lääkäri voi hyödyntää tietoja kuntoutus- ja työkykyarvioissa

Kuva 2. Työkykykoordinaattorille ohjautuvan asiakkaan palvelupolku

Miten työkykykoordinaattorille pääsee?

- Ottamalla itse yhteyttä työkykykoordinaattoriin
- Palveluihin voidaan myös ohjata terveydenhuollosta, sosiaalihuollosta, työllisyyspalveluista tai muusta palvelusta, jossa asiakas on tuonut esille työkyvyn tuen tarpeen

Työttömän terveystarkastus

- Terveystarkastuksessa
 - arvioidaan asiakkaan terveyttä ja hyvinvointia
 - kartoitetaan hänen työ- ja toimintakykyään sekä kuntoutustarpeitaan
 - ohjataan tarvittaessa jatkopalveluihin.
- Palvelu on vapaaehtoinen ja maksuton asiakkaalle.
- Työttömän terveystarkastuksen suorittaa yleisimmin terveyden- tai sairaanhoitaja

Lääkäripalvelut

- Lääkäri
 - vastaa sairauksien diagnostiikasta ja hoidosta
 - arvioi työ- ja toimintakykyä
 - arvioi kuntoutustarvetta
 - kirjoittaa tarvittavat lausunnot etuuksien, esimerkiksi sairauspäivärahan, ammatillisen ja/tai lääkinnällisen kuntoutuksen, hakemista varten
 - hyödyntää työkykykannanotoissaan oman arvionsa lisäksi muiden ammattilaisten laatimia arvioita asiakkaan toimintakyvystä.
- Työkyky- ja kuntoutusarvioita tekevät niin perusterveydenhuollon kuin erikoissairaanhoidonkin lääkärit.

Miten työttömän terveystarkastukseen ja lääkäripalveluihin pääsee?

- Ottamalla itse yhteyttä omaan terveysasemaan
- Palveluihin voidaan myös ohjata esimerkiksi työllisyys- tai sosiaalipalveluista.

Työllistymistä edistävät sosiaalipalvelut

Asiakas voi saada

- tukea ja apua työllistymisensä edistämiseen silloin, kun työvoimaviranomaisen palvelut eivät ole riittäviä ja oikea-aikaisia
- ammattilaisen tekemän arvion työ- ja toimintakyvystä, jota hyödynnetään kokonaiskartoituksessa
- sosiaaliohjausta, jonka avulla työ- ja toimintakykyä sekä elämänhallintaa edistetään
- kuntouttavaa työtoimintaa, jonka tarkoituksena on tukea ja edistää työ- ja toimintakykyä siten, että osallistuminen työmarkkinoille on mahdollista
- laatuvarusteista työhönvalmennusta työpaikan etsimiseen ja työssä pärjäämiseen
- eri viranomaisten välisellä yhteistyöllä oikeat palvelut
- laaja-alaisen sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin tarvittaessa
- palveluohjausta
- omatyöntekijän, joka vastaa sosiaalihuollon palveluprosessista ja sen etenemisestä kokonaisvaltaisesti.

Laatuperusteinen työhönvalmennus (IPS)

- IPS (=Individual Placement and Support) on suunnattu kaikille työllistymistä edistävien sosiaalipalveluiden asiakkaille, jotka tavoittelevat paluuta työmarkkinoille (6, 7).
- IPS-toimintamalli perustuu 25 laatuksiteeriin, jotka ovat tieteellisesti validoitu arviointiväline.
- **Työhönvalmentaja**
 - selvittää asiakkaan vahvuudet ja ammatilliset kiinnostuksen kohteet
 - selvittää mahdolliset etuusasiat, jotta työllistyminen olisi taloudellisesti kannattavaa
 - etsii asiakkaalle työpaikkoja avoimilta työmarkkinoilta
 - tukee työsuhteen aikana, jos asiakas tarvitsee apua työhön sopeutumisessa tai kohtaamisissa haasteissa, tarvittaessa myös työsuhteen päättymisen jälkeen
 - voi olla yhteydessä työnantajaan asiakkaan luvalla ja tukea tätä työn räätlöinnissä työntekijän työkykyä vastaavaksi.

Kuva 3. Laatuperusteisen työhönvalmennuksen (IPS) vaiheet

Miten työhönvalmennukseen pääsee?

- Ottamalla itse yhteyttä työhönvalmentajaan
- Palveluihin voidaan myös ohjata kuntouttavasta työtoiminnan, sosiaalipalvelun tai terveydenhuollon työntekijän ehdotuksesta
- Palvelu vaatii aina sosiaalihuollon palvelupäätöksen.

Vammaispalvelut

- Asiakas saa palvelut ensisijaisesti normaalipalvelujen kautta, mutta mikäli hän vammansa takia tarvitsee erityistä tukea, eivätkä työllistämistä edistävät palvelut vastaa asiakkaan palvelun tarpeisiin, voi hän saada tarvitsemansa palvelut vammaispalveluista.
- Työhönvalmennusta voidaan järjestää osana työtoimintaa tai erillisenä palveluna.
- Vammaispalvelujen päiväaikaisen toiminnan työhönvalmennuksen asiakkaat ovat pääsääntöisesti eläkkeellä olevia henkilöitä, joilla kuitenkin on kykyjä ja mahdollisuuksia osa-aikaiseen työhön eläkkeen rinnalla. Eläkkeellä olevalla asiakkaalla on työllistyessään myös mahdollisuus jättää eläke lepäämään.
- Työtoimintaan osallistuvien terveydenhoito järjestyy terveyskeskuksista.

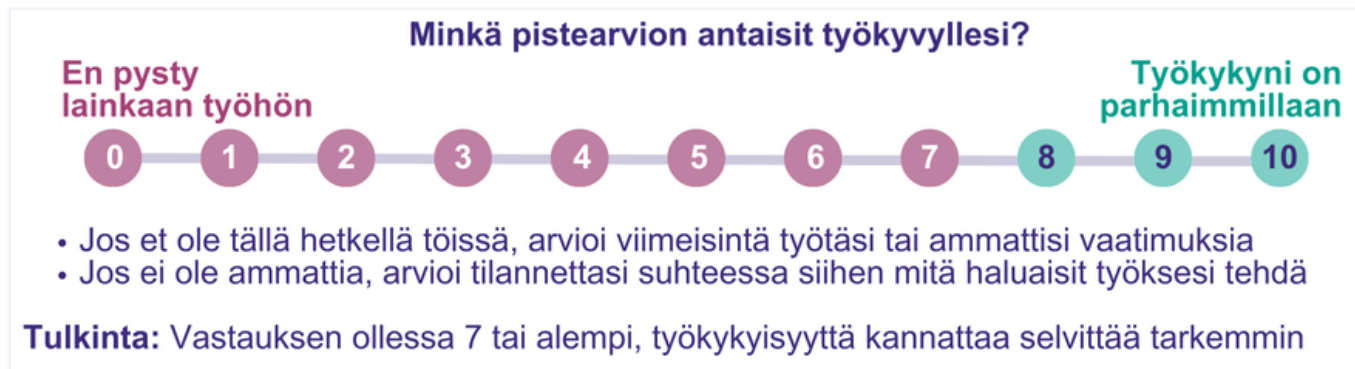

Miten vammaispalvelujen työhönvalmennukseen pääsee?

- Ottamalla itse yhteyttä työhönvalmentajaan
- Sosiaalihuollon työntekijä voi ottaa yhteyttä työhönvalmentajaan
- Palvelu vaatii aina vammaispalvelujen sosiaalihuollon palvelupäättöksen.

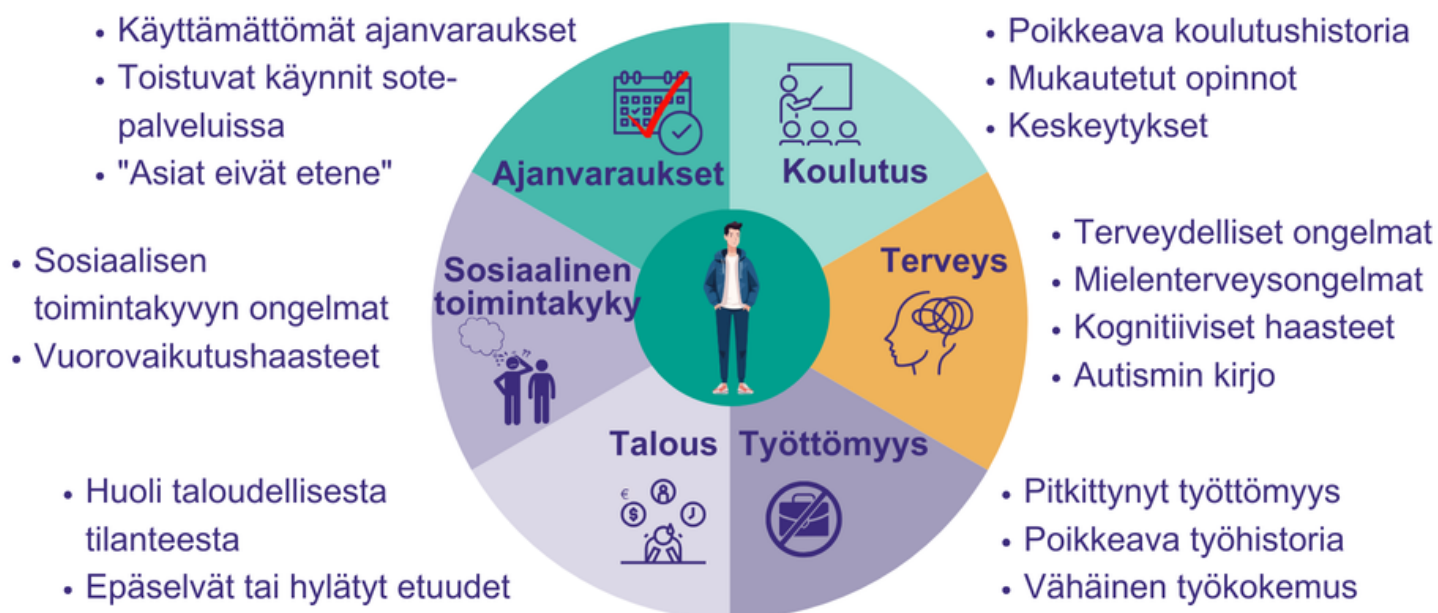

Tuen tarpeen tunnistaminen

Kuva 4. Työkykyjana

- Jokaisella sote-käynnillä on hyvä tunnistaa osatyökykyinen asiakas ja arvioida hänen työkykyään, jotta työkyvyn tuen toimenpiteet käynnistyvät mahdollisimman varhaisesti
- Työkyvyn tuen tarvetta tulee arvioida myös työttömän asiakkaan kohdalla.
- Työkyvyn tuen tarpeessa olevan asiakkaan tunnistaminen voi tapahtua
 - asiakkaan tuodessa esille työkyvyn tuen tarpeensa, työkyvyttömyyden, työllistymisen vaikeudet tai työkyvyn selvittämisen tarpeen
 - työ- ja toimintakykyä kartoittamalla (mm. palvelutarvearvio, hoidon tarpeen arviointi, alkuhaastattelut, erilaiset kyselyt)
 - käyttämällä työkykyjanaa ja huomioimalla herätteet (kuva 4, 5).

Kuva 5. Työkyvyn tuen tarpeen herätteet (mukailtu lähteestä 8)

Työkyvyn tuen tiimit

- Asiakas saa tiimiltä tukea työkyvyn selvittelyyn
- Tiimiin voi kuulua esimerkiksi
 - työkykykoordinaattori
 - lääkäri
 - fysioterapeutti
 - sosiaalityöntekijä ja -ohjaaja
 - työttömien terveydenhoitaja
 - työhönvalmentaja
 - mielenterveys- ja päihdeyksikön työntekijä
 - työllisyyspalvelujen työntekijä
 - Kelan asiantuntija.

Kuva 7. Esimerkki työkyvyn tiimistä

Työkyvyn tuen tiimin tehtävät

- Kerää yhteen tarvittavan tiedon asiakkaan tilanteesta ja työkyvyn tuen tarpeesta
- Työkyvyn tuen tiimin työskentely on yleensä kertaluonteista
- Asiakkaan palveluiden ohjauksen ja seurannan vastuusta pitää sopia

Kuva 8. Työkyvyn tuen tiimin prosessi

Miten työkyvyn tuen tiimiin pääsee?

- Työkyvyn tuen tiimiin voidaan ohjata, kun asiakkaalla on tarve monialaiselle tuelle ja palveluille samanaikaisesti, eikä hänellä ole mahdollisuutta saada niitä muun tahon (esim. työterveys- tai opiskeluterveydenhuollon tai TYM-palvelun) kautta.

Palvelupolun koordinointi ja palvelun päättyminen

- Asiakkaan erityistarpeet ja siihen tarvittava erityisosaaminen voivat määrittää, mikä taho koordinoi asiakkaan työkyvyn tuen polkua (esim. sosiaali- tai vammaispalvelut, mielenterveys- ja päihdepalvelut, järjestötoimija).
- Työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYM) asiakas saa tuen TYM-prosessin kautta
- Työkykykoordinaattori koordinoi palvelupolkua, mikäli terveydenhuollon palveluita tarvitsevan asiakkaan tilanne vaatii vahvaa työkyvyn tuen palvelukokonaisuuden tuntemista
- Sujuva tiedonkulku on tärkeää - huomioi asiakkaan suostumus.

Työkyvyn tuen suunnitelma

- Voidaan tehdä yhdessä asiakkaan kanssa esim. työkykykoordinaattorin vastaanotolla tai monialaisessa työkyvyn tuen tiimissä
- Sisältää asiakkaan työkyvyn tukemiseen ja työllistymiseen liittyvät tavoitteet, palvelut, aikataulun sekä vastuut
- Auttaa asiakasta ymmärtämään eri tahojen palveluvastuut
- Toimii työkaluna asiakkaan palvelujen yhteensovittamisessa ja oikea-aikaisuuden arvioinnissa
- Voidaan tarvittaessa integroida osaksi asiakkaan muita suunnitelmia, kuten aktivointisuunnitelmaa tai hoitosuunnitelmaa

- Lisätietoa: [Työkyvyn tuen suunnitelma – Työterveyslaitos](#) (9)

Palvelun päättyminen

- Työkyvyn tuen palvelu päättyy, kun asiakas on saanut tarvitsemansa työkyvyn tuen palvelut.

Osaaminen ja hyviä käytäntöjä

Koulutuksia

- **Työterveyslaitoksen ilmaiset verkkokoulutukset**
 - Kaikille aiheesta kiinnostuneille (10)
<https://www.ttl.fi/oppimateriaalit/tyokyvyn-tuki>
 - Lääkäreille (11)
<https://www.ttl.fi/oppimateriaalit/laakari-tyokyky-tukemassa-koulutus/laakari-tyokyky-tukemassa>
- **AMK:n täydennyskoulutus (10 op)**
 - Työkykykoordinaattorikoulutus

Hyviä käytäntöjä

Asiakkaan kirjallinen suostumus

- [Kelan Y100-lomake](#) tai
- Varhan suostumuslomake

Yhteistyökumppanit

Kela ja työllisyyspalvelut ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita työkyvyn tuen palveluissa

Selkeät käytännöt: Työkyvyn tuen tiimiin

- Kirjaaminen ja suostumus asiakkaalta
- Tapaamiset hyvä sopia ajoissa
- Yksi koordinoi tapaamisia (esim. työkykykoordinaattori)

Asiakasosallisuus

Asiakkaiden osallistuminen sekä palveluiden kehittämiseen että omia asioitaan koskeviin ratkaisuihin on tärkeää

Hyviä asiakastyön menetelmiä

- Ratkaisukeskeisyys
- Motivoiva haastattelu
- Toiminnalliset menetelmät

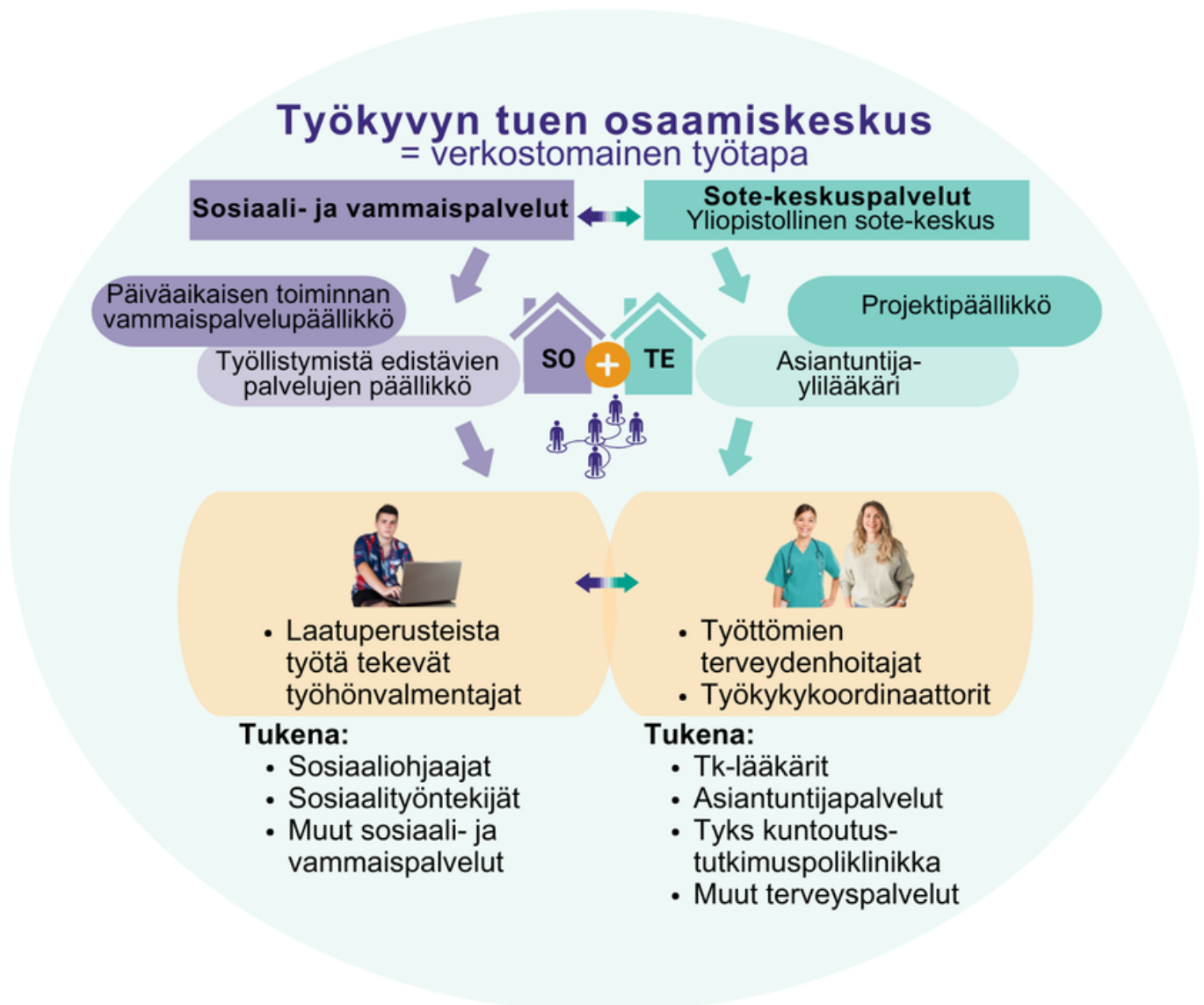
Viestintä eri kanavilla: Asiakkaille ja ammattilaisille mm.

- verkkosivut
- some
- ilmoitustaulut
- yksikkökokoukset
- koulutukset

Työkyvyn tuen osaamiskeskus

- Varhassa aloitti toimintansa tammikuussa 2025 verkostomainen työkyvyn tuen osaamiskeskus, johon kuuluvat työttömien terveystarkastuksia tekevät hoitajat, työkykykoordinaattorit ja työhönvalmentajat.
- Palveluja koordinoidaan yliopistollisen sotekeskuksen, työllistymistä edistävien sosiaalipalvelujen ja myös vammaispalvelujen toimesta sekä kehitetään tiiviissä yhteistyössä sosiaali- ja terveyspalvelujen muiden toimijoiden kanssa.

Kuva 9: Työkyvyn tuen osaamiskeskus

Lähteet

1. <https://stm.fi/tyokykyohjelma>
2. [Työkyvyn tuen palvelut Varsinais-Suomen hyvinvointialueella](#)
3. [Työkyvyn tuen palvelut laajentuvat uusille alueille - Sosiaali- ja terveysministeriö](#)
4. [Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä 381/2023 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)
5. [Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu \(TYP\) | Varha](#)
6. [IPS – Sijoita ja valmenna! -kehittämishanke - THL](#)
7. [Selvitys sijoita ja valmennamallin \(IPS-mallin\) tuloksista ja toimeenpanosta](#)
8. [Kaikki mukaan työelämään: osatyökykyisille tie työelämään \(OTE\) kärkihankkeen tuloksia ja suosituksia](#)
9. <https://www.ttl.fi/oppimateriaalit/tyokyvyn-tuki/tyokyvyn-tuen-suunnitelma>
10. <https://www.ttl.fi/oppimateriaalit/tyokyvyn-tuki>
11. <https://www.ttl.fi/oppimateriaalit/laakari-tyokyky-tukemassa-koulutus/laakari-tyokyky-tukemassa>